...ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

# Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй ОБЛАСТНОЙ БА ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДҮҮДЭЙ, БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОРГАН.

№ 201 (6130)
ОКТЯБРИИН
6
ПЯТНИЦА
1950 он

Сэн 20 мүнгэн.

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэл эхилээ. Нютагуудтахи партийна организацинуудай зорилгонь юуб гэбэл, бүхы ажалшадые „һунгалтанууд тухай Дүримтэй" танилсуулха, һунгагша бүхэндэ тэрэнэй эрхые, советскэ һунгуулиин системын принципүүдые, социалистическэ демократизмын һүр хүсые тайлбарилан ойлгуулха хэрэг болоно.

„ПРАВДА".

## ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЭГЭЭН ДЕМОКРАТИЧЕСКА ҺУНГУУЛИИН СИСТЕМЭ

1950 оной декабрьда болохо, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай бэлэдхэл бүхы орон дотор үргэнөөр ябуулагдажа байна.

«РСФСР-эй ажалшадай депутадуудай хизаарай, областной, окружной, районно, городской, сельскэ ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд тухай Дүрим» үсэгэлдэр тунхаглагдаа, энэ хадаа дэлхэй дээрэ эгээн демократическа Конституциин — Сталинска Конституциин эбдэршэгүй агуута принципүүд дээрэ бүримүүлэн үндэһэлэнхэй. Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд тухай Дүрим хадаа советскэ, бодото арадай социалистическэ демократизмын гол удха ба ёһые харуулна.

Советскэ, социалистическэ демократизмые тайлбарилан тодорхойлхо зуураа нүхэр Сталинай хэлэһэнэй ёһоор, «бэе бэедээ зүришэнхэй байдаг капиталистнуудай ангиин ба капиталистнуудаар мүлжэгдэгшэ хүдэлмэришэдэй ангиин манайда үгы байһан юумэтэ, бэе бэедээ зүришэнхэй партинууд манда үгы. Манай общество хадаа имагта городой ба деревниин сүлөөтэ ажалшадһаа — хүдэлмэришэдһөө, таряашадһаа, интеллигенциһээ бүридэнэ». Манайда, советскэ общество дотор, бүхы гражданиинууд адли тэгшэ эрхэтэй. Зөөри шадалай зэргэшье, национальна уг гарбалшье, эрэ хүнэй илгаашье, алба тушаалай зэргэшье бэшэ, харин гражданин бүриин өөрынь шадабари ба өөрынь ажал обществодохи тэрэнэй байдалые тодорхойлно.

Тунхаглагдагша Дүрим хадаа һунгалтануудые үнгэргэхэ гурим тухай, списогүүдые зохёолгоһоо эхилээд, голосованиин результадуудые тодорхойлхо хүрэтэрхи — һунгуулиин кампаниин бүхы үенүүд тухайда эли ба тодоор заажа үгэнэ. Тус документын бүлэг бүринь, статья бүринь арадай дура хүсэлөө сүлөөтэйгөөр бэелүүлхэ ябадал хангагдада, советскэ конституцяар тогтоогдон баталагдаһан эрхэнүүдые бэелүүлхэ арга боломжые гражданин бүридэ олгохо ябадалда зорюулагдана.

Нютагай Соведүүдтэ депутадуудые һунгалга хадаа СССР-эй Верховно Соведтэ, союзна ба автономно республикануудай Верховно Соведүүдтэ һунгадаг һунгалтануудтал адляар, бүгэдэниитын, тэгшэ ба сэхэ һунгуулиин эрхын үндэһэ баримталан, нюуса ёһоор голосовалагдажа һунгагшадаар хэгдэдэг байха юм. РСФСР-эй 18 наһа хүрэһэн бүхы гражданинууд расын ба национальна илгааһаа, эрэ хүнэй илгааһаа, шажан шүтэлгэһөө, эрдэм һургуулиин цензһээ, түбхинэһэн һууришалһаа, социальна уг гарбалһаа, зөөри шадалай зэргэһээ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгаһаа дуулдылангүйгөөр, депутадуудые һунгалгада хабаадаха ба ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгагдаха эрхэтэй, харин ухаа дутуутай хүнүүд ба һунгуулиингаа эрхые сүүдээр хаһагдаһан нюурнууд тиимэ эрхэ эдэлхэгүй байна.

Коммунистическэ партиин политикые бата мүнхэ үндэһэ болгон тогтоогдоһон манай советскэ общественнэ ба гүрэнэй байгуулалта хадаа дэлхэй дээрэ эгээн демократическа байгуулалта мүн. Советскэ, социалистическэ демократи — дээдэ түхэлэй демократи. Энэ хадаа гүрэнэй захиргаанда ажалшадай саг үргэлжэ эдэбхитэйгээр хабаадаха ябадал хангагдана. Социалистическэ демократи болбол буржуазна демократиһаа үндэһөөрөө илгаатай.

Социалистическэ демократизмын агууехэ туйлалтанууд манай һунгуулиин системэ дотор эли тодоор харагдана. Һунгуулиин иимэ демократическа системэ ондоо нэгэшье капиталистическэ орондо байхагүй, байхашье арганьгүй.

Буржуазна орочуудтахи конституцинууд ба һунгуулиин хуулинууд хадаа демократическа эхилэлгэ ба бүгэдэниитын һунгуулиин эрхэ гэхэ мэтые нюдэ халхалхын тэдысэ соносходог ба тунхагладаг, тиигээд демократическа эрхэнүүд, сүлөөнүүдые тон бирагүй болгоһон дурдалгануудые ба хизаарлалтануудые хэдэгынь элитэ.

Америкын Холбоото Штадуудтахи, жэшээлхэдэ, 48 штадуудай һунгуулиин хуулинууд доторнь ажалшадай эрхэнүүдые хизаарлаһан хамтадаа 50 үлүүтэй элдэб цензнүүд — түбхинэһэн һуудалай ценз, һунгуулиин налог, үзэг бэшэг мэдэхэ талаарнь һунгуулиин эрхые хизаарлалга гэхэ мэтэ байдаг. Һунгуулиин налог, үзэг бэшэг мэдэхэ тушаа ценз хадаа ажалша олониитэдэ, илангаяа негрнүүдтэ эсэргүү шэглүүлэгдэнхэй байжа, олон миллион ажалшадые һунгалтануудта хабаадалгаһаа холодхоно.

Манай орон доторхи һунгалтанууд хадаа буржуазна демократиин гүрэнүүдтэхиһээ тад ондоо, үнэхөөрөө сүлөөтэ, үнэхөөрөө демократическа байна. Российска федерациин нютагай Соведүүдтэ һунгаха «һунгалтанууд тухай Дүримэй» бүхы статьянууд тус ушарые үшөө дахин гэршэлнэ. Һунгагшадай списогүүдые зохёолгын гурим простой ба эли тодо байна. Һунгагша бүхэн тэрээн тушаа гаргагдаһан буруу зүйл тухай мэдүүлгэ бариха эрхэтэй, тус мэдүүлгыень нютагай Совет гурбан хоногой болзорһоо ойтуулангүй хаража үзэхэ уялгатай.

Һунгуулиин бүхы комиссинууд хуулита ёһоор регистрацида абтаһан, хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинууд, кооперативна организацинууд, коммунистическэ партийна организацинууд, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон бусад общественнэ организацинууд ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд ба тосхонуудта таряашадай, совхозуудта — совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ юм.

Бэеэ хүсэһэн бүхы хүн зон нютагай Соведүүдэй депутадуудта кандидатурануудые дэбжүүлгэдэ, зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаха эрхэтэй ба арга боломжотой байна.

Һунгагшад болбол нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай үедэ депутадуудай кандидадуудта үндэр дээдэ эрилтэнүүдые табиха байһаниинь элитэ. «Засагай нютагай ямар-нэгэн орган городой ба деревниин ажалшадай олон янзын ба улам ургажа байгаа эрилтэнүүдэй заримые хангажа шадангүй байдаг ушар бии. Ши һайн һургуули баряагүш, али баряагүй гүш? Гэр байрын условинуудые һайжаруулаа гүш? Ши бюрократ бэшэ гүш? Манай ажалые бүри ехэ үрэтэй, манай ажабайдалые бүри культурна болголгодо туһалаа гүш? гэһэн эрилтэнүүдые үндэһэ болгон, олон миллион һунгагшад кандидадуудай тушаа хандажа, хэрэггүйшүүлые списогүүдһээ зуража гаргаад, эрхимүүдые дэбжүүлэн, тэдэнэй кандидатурануудые табиха байна» гэжэ нүхэр Сталин хэлээ һэн.

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаһан һүүлэй һунгалтануудһаа хойшо үнгэрөөшэ богонихон болзор соо коммунистическэ байгуулалтын бүхы фронтнууд дээрэ советскэ арад онсо гайхамшаг амжалтануудые туйлаа. Дайнай хойто тээхи сталинска табанжэлые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө, промышленностиин, хүдөө ажахын ба культурын хүсэн түгэс шэнэ дэбжэлтын түлөө тэмсэл дотор, хаа хаанагүй — городто ба деревнидэ — социалистическэ Эхэ орондоо, Ленин — Сталинай партида хизааргүй үнэн шэнэ хүнүүд, шадабари бэлиг түгэс эмхидхэлшэд ба хүтэлбэрилэгшэд ургаа. Иимэ хүнүүд — олон миллион. Эдэнэй эрхимүүдынь нютагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадууд болгогдон арадаар дэбжүүлэгдэхэнь лабтай. Эрхим хүнүүдые депутадууд болгон һунгалга хадаа нютагай Соведүүдые бүри бэхижүүлхэ, ороной экономикын ба культурын саашанхи бадаралтын түлөө, ажалшадай ажана тэниглэн байдалые улам һайжаруулхын түлөө тэмсэлдэ нютагай Соведүүдэй үүргые үшөө дээшэнь ургэхэ байна.

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэл эхилээ. Нютагуудтахи партийна организацинуудай зорилгонь юуб гэбэл, бүхы ажалшадые «һунгалтанууд тухай Дүримтэй» танилсуулха, һунгагша бүхэндэ тэрэнэй эрхые, советскэ һунгуулиин системын принципүүдые, социалистическэ демократизмын һүр хүсые тайлбарилан ойлгуулха хэрэг болоно. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада, хэблэлэй ба аман пропагандын, агитациин бүхы арга зүйлнүүдые, пропагандистнуудай ба агитаторнуудай олон тоото армиие, үнгэрэгшэ һунгуулиин кампанинуудай үедэхи агитационно-ниитын ба эмхидхэлэй хүдэлмэриин хамаг баян дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэл олониитын политическэ ба ажалай асари ехэ дэбжэлтын оршон байдалда үнгэргэгдэхэ байна. Коммунизмын агууехэ сталинска барилгануудай —Волга дээрэхи Куйбышевска ба Сталинградска гидроэлектростанцинуудай, Туркменскэ Главна Каналай, Днепр дээрэхи Каховско гидроэлектростанциин, Урда-Украинска ба Хойто-Крымскэ каналнуудай түсэбые советскэ арад ехэ зоригжолтойгоор бэелүүлжэ эхилээ. 1950 оной арадай ажахын түсэбые болзорһоонь урда дүүргэхын түлөө Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөн улам үргэдэн дэлгэржэ байна. Амгалан тайбан зохёон байгуулхы ажал эрхилэгшэ советскэ арад болбол дай үүдхэгшэ империалистическэ хархисуудта эсэргүү, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй агууехэ армиин авангардда ябана. Зохёон байгуулагша арад хадаа өөрынгөө ерээдүйе этигэл түгэсөөр харана. Социалистическэ байгуулалтамнай хүсэн түгэс ба илагдашагүй, советскэ демократиин хүсэнүүдынь зориг бадаруулдаг ба барагдашагүй ехэ гэжэ энэ арад мэдэнэ.

Советскэ арад түрэл коммунистическэ партияа, Советскэ правительствоя тойрон, нүхэр Сталиниие тойрон тон нигтаар жагсаад, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта ошожо ябана.

(«Правдын» октябриин 3-най түрүү бэшэгһээ).

### Союзна республикануудтахи нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд

ЕРЕВАН, октябриин 2. (ТАСС). Армянска ССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол Армянска ССР-эй ажалшадай депутадуудай районно, городской, сельскэ ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудые 1950 оной декабриин 24-нэй воскресеньедэ хэхэ тухай указ толилбо.

ТАШКЕНТ. Узбекскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол Узбекскэ ССР-эй ажалшадай депутадуудай областной, районно, городской, поселково, сельскэ, кишлагуудай ба аулнуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудые 1950 оной декабриин 24-нэй воскресеньедэ хэхээр зарлаба.

ВИЛЬНЮС. Литовско ССР-эй Верховно Соведэй Президиум Литвагай ажалшадай депутадуудай областной, районно, городской, апилинковэ ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудые 1950 оной декабриин 17-ной воскресеньедэ хэхээр зарлаба.

## БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

### БМАССР-эй ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудтухай Дүримые баталха тухай

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын Верховно Соведэй Президиумэй **тогтоохонь:**

«БМАССР-эй ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудтухай Дүримые» баталха.

*БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. ЦЫРЕМПИЛОН*
*БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ОСТРОВСКАЯ*

Улан-Удэ город, Соведүүдэй Байшан. 1950 оной октябриин 5.

## Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудтухай

# ДҮРИМ

### I БҮЛЭГ

#### Һунгуулиин системэ

**Статья 1.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 101-дэхи статьягай ёһоор, ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ депутадуудые һунгалга бүгэдэниитын, тэгшэ ба сэхэ һунгуулиин эрхын үндэһэ баримталан, нюуса ёһоор голосовалагдажа һунгагшадаар хэгдэхэ.

**Статья 2.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 102-дохи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгалга бүгэдэниитын байха гэбэл: ухаа дутуутай хүнүүд ба һунгуулиингаа эрхые сүүдээр хаһагдаһан хүнүүдһээ бусад, Бурят-Монголой АССР-эй 18 наһа гүйсэһэн бүхы гражданинууд болбол расын ба национальна илгаа, эрэгтэй эмэгтэйн илгаа, шажан шүтэлгэ, эрдэм һургуулиин ценз, түбхинэһэн һуудал, социальна уг гарбал, зөөри шадалай зэргэ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгые хамаархангүйгөөр, депутадуудые һунгаха ябадалда хабаадалсаха ба ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгагдаха эрхэтэй.

**Статья 3.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 103-дахи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгалга тэгшэ байха гэбэл: гражданин бүхэн нэгэ голэстой байха; бүхы гражданинууд тэгшэ эрхые үндэһэ болгожо һунгалтануудта хабаадаха.

**Статья 4.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 104-дэхи статьягай ёһоор, эхэнэрнүүд болбол эрэшүүлтэй адли эрхэтэйгээр һунгалтануудта хабаадаха ба һунгагдаха байна.

**Статья 5.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 105-дахи статьягай ёһоор, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй зэргэнүүдтэ байһан гражданинууд бүхы гражданинуудтай адляар һунгаха ба һунгагдаха эрхые эдлэхэ.

**Статья 6.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 106-дахи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгаха һунгалтанууд сэхэ хэгдэхэ гэбэл; ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд сэхэ һунгаха гуримаар гражданинуудаар шууд хэгдэхэ.

**Статья 7.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 107-дохи статьягай ёһоор, Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ депутадуудые һунгахадаа голосовалалга нюуса байха ёһотой.

**Статья 8.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 17-дохи статьягай ёһоор, Бурят-Монголой АССР-эй территори дээрэ байһан РСФСР-эй ба бусад бүхы союзна республикануудай гражданинууд, Бурят-Монголой АССР-эй гражданинуудтал адляар, Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха ба һунгагдаха эрхые эдлэхэ.

**Статья 9.** Бурят-Монголой АССР-эй территори дээрэ һуужа байбашье, СССР-эй гражданинууд бэшэ, харин хариин гүрэнүүдэй гражданствода гү, али албатан байһан нюурнууд Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта хабаадахагүй ба һунгагдаха эрхэгүй.

**Статья 10.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 108-дахи статьягай ёһоор, Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд һунгуулиин округуудаар хэгдэхэ.

Ажалшадай депутадуудай тусхайта Соведтэ һунгалта хэхэ һунгуулиин округ бүхэнһөө нэгэ депутат һунгагдаха.

**Статья 11.** Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудтай холбогдоһон гаргашанууд гүрэнэй зүгһөө хэгдэхэ.

### II БҮЛЭГ

#### Һунгагшадай списогүүд

**Статья 12.** Списогүүдые зохёохо үедэ тус Соведэй территори дээрэ (саг үргэлжэ гү, али саг зуура) һуужа байһан ба һунгалтын эрхэтэй, тиигээд һунгалта болохо үдэр 18 наһа гүйсэһэн гражданинууд һунгагшадай списогүүдтэ оруулагдаха.

**Статья 13.** Һунгагшадай хэнииншье хадаа һунгагшадай списогтэ нэгэнһээ үлүү оруулагдажа болохогүй.

**Статья 14.** Һунгуулиингаа эрхые сүүдээр хаһагдаһан хүнүүд болбол тэрэ сүүдэй шиидхэбэри дотор һунгуулиин эрхэ хаһахаар тогтоогдоһон болзорой бүхы турша соо ба мүн ухаа дутуутай гэжэ хуулиин ёһоор тодорхойлогдоһон нюурнууд һунгагшадай списогүүдтэ оруулагдахагүй.

**Статья 15.** Һунгагшадай списогүүд болбол городуудта ажалшадай депутадуудай городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэр, районууд боложо хубаагдаһан городуудта — районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэр, поселогуудта — поселково Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэр, хүдөө нютагуудта — ажалшадай депутадуудай сельскэ ба сомоной Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэр зохёогдохо.

**Статья 16.** Сэрэгэй частьнуудта ба сэрэгэй соединенинүүдтэ байһан һунгагшадай списогүүд командирай гар табилгатайгаар зохёогдохо. Сэрэгэй бусад алба хэгшэд хадаа байжа байһан газартаа һунгагшадай списогүүдтэ ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй тусхайта гүйсэдхэхэ комитедүүдэр оруулагдаха.

**Статья 17.** Ажалшадай депутадуудай бүхы Соведүүдтэ һунгалта хэхэдэ һунгагшадай ниитэ списогүүд тус тус һунгуулиин участок бүридэ, Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формын ёһоор, алфавидай гуримаар зохёогдожо, тэрээн дээрэнь һунгагшын фамили, нэрэ, обог, наһа ба һуужа байгаа газарыень, мүн баһа ажалшадай депутадуудай тусхайта Соведтэ һунгалта хэхэ һунгуулиин округуудай номернуудые зааха. Һунгагшадай списогүүд ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшын ба секретариин гар табилгатай байха.

**Статья 18.** Ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет болбол һунгалтануудай болохоһоо 30 хоног урид һунгагшадай списогүүдые бүгэдэниитын харахын тулада үлгэхэ гү, али һунгагшадаа энэ списогүүдтэй танилсуулха аргые Соведэй гү, али һунгуулиин участогай гэр байшан соо хангаха.

**Статья 19.** Һунгагшадай списогүүдэй эхэнь ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ, сэрэгэй частьда гү, али сэрэгэй соединенидэ тус бүридөө хадагалагдаха.

**Статья 20.** Һунгагшадай списогэй тунхаглагдаһан ба һунгалтын үдэр хоёрой хоорондохи турша соо өөрынгөө байха газарые һэлгэһэн һунгагшадта ажалшадай депутадуудай Соведэй тусхайта гүйсэдхэхэ комитет болбол Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтооһон формоор, «Голосовалха эрхэ баталһан үнэмшэлгэ» үгэхэ ба һунгагшадайнгаа список дээрэ —«гараа» гэжэ тэмдэглэхэ; һунгагша болбол шэнэ газарта (саг үргэлжэ гү, али саг зуура) ошоод байхадаа, «Голосовалха эрхэ баталһан үнэмшэлгэ», мүн тэрэшэлэн нюурайнгаа үнэмшэлгые харуулаад, һунгагшадай списогтэ оруулагдаха.

**Статья 21.** Һунгагшадай списогтэ гараһан (списогтэ оруулагдаагүй, списогһээ хаһагдаһан, фамили, нэрэ, обогуудые буруу бэшэһэн, һунгуулиингаа эрхые хаһагдаһан хүнүүдые списогтэ буруугаар оруулһан) буруу зүйлнүүд тухай мэдүүлгэнүүд тус список тунхаглаһан ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ үгтэхэ ёһотой, тэрэнь һунгагшадай список соо гараһан буруу зүйлнүүд тухай мэдүүлгэ бүхэниие гурбан үдэрэй болзорһоо ойтонгүй хаража үзэхэ уялгатай.

**Статья 22.** Ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет болбол һунгагшадай списогэй буруу болоһон тухай мэдүүлгые хаража үзөөд, нэгэн гэбэл һунгагшадай списогтэ зохихо заһабари оруулха, үгышье һаа тэрэнэй мэдүүлгые хангаагүй орхиһон шалтагаанууд тухайгаа мэдүүлгэ баригшада бэшэмэл справка үгэхэ уялгатай.

**Статья 23.** Мэдүүлэгшэ болбол ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй гаргаһан шиидхэбэриие зүбшөөрөөгүй һаа, һунгагшадай список соо гараһан буруу зүйл тухай асуудал тушаа Арадай сүүдтэ гомодол барижа

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

# Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай тухай

# ДҮРИМ

*(Үргэлжэлэл).*

болохо, тэрэнь мэдүүлгэ баригшые ба Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түлөөлэгшые дуудажа, тэрэ гомодолые гурбан хоногой болзорһоо оройтонгүйгөөр сүүдэй нээмэл заседани дээрэ үзэхэ ба өөрынгөө гаргаһан шиидхэбэриие мэдүүлгэ баригшада ба ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ дары мэдээсэхэ уялгатай. Арадай сүүдэй гаргаһан шиидхэбэри эсэслэн дүүргэгдэхэ.

## III БҮЛЭГ

### Ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округууд ба һунгуулиин комиссинууд

**Статья 24.** Ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округуудые ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд бии болгохо.

Һунгуулиин округууд хадаа Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 108-дахи статьягай ёһоор, иимэнүүд нормотойгоор бии болгогдохо гэбэл:

25 мянган хүнһөө дээшэ зонтой аймагта — 1.000 хүн бүхэндэ нэгэ һунгуулиин округ, зүгөөр 60 округһоо дээшэ бэшэ байха; 25 мянган хүн хүрэтэр зонтой аймагта 25 һунгуулиин округ бии болгогдохо.

**Статья 25.** Ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин округуудай списогүүд ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр һунгалтануудай болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй тунхаглагдаха.

**Статья 26.** Аймаг бүхэндэ ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Аймагай комисси бии болгогдохо.

Аймагуудай һунгуулиин комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд, тосхонууд ба улусуудтахи таряашадай суглаануудһаа, совхозуудта — совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ.

**Статья 27.** Аймагай һунгуулиин комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь ба 4—6 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр баталагдаха.

**Статья 28.** Аймагай һунгуулиин комисси болбол:

а) һунгалтанууд тухай энэ Дүримые ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгалтын ябажа байха үедэ хазайлгангүй гүйсэдхэхэ ябадалые аймагай территори дээрэ хаража байха;

б) ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин комиссинуудай буруу ябуулгын тухай ороһон гомодолнуудые шалган үзэхэ;

в) һунгагшадай списогүүдые саг болзор соонь зохёохо ба бүгэдэниитын анхаралда хүргэхэ ябадалые хаража байха;

г) ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй тусхайта гүйсэдхэхэ комитедүүдэй зүгһөө һунгуулиин участогуудые саг болзор соонь бии болгохын хойноһоо хаража байха;

д) ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин бюллетеньнүүдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формоор бэлэдхэхэ;

е) ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудые регистрацилха;

ж) һунгалтануудай хэрэг хүтэлбэриие ажалшадай депутадуудай аймагай Соведүүдэй мандатна комиссида тушаан үгэхэ.

**Статья 29.** Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округ бүхэндэ һунгуулиин Окружной комисси байгуулагдаха.

Һунгуулиин Окружной комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд ба тосхонуудтахи таряашадай суглаануудһаа, совхозуудта—совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ юм.

**Статья 30.** Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь ба 2—4 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 50 хоногһоо оройтонгүй ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр баталагдаха.

**Статья 31.** Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комисси болбол:

а) Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин ба һунгалтануул тухай энэ Дүримэй эрилтэнүүдые сахижа, депутадуудта дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудые регистрацилха;

б) тогтоогдоһон формотой һунгуулиин бюллетеньнүүдээр һунгуулиин Участково комиссинуудые хангаха;

в) округ доторoo болоһон һунгалтануудай результадуудые гаргаха;

г) округ доторoo болоһон һунгалтануудай результадууд тухай материалнуудые һунгуулиин Аймагай комиссида хүргэхэ;

д) һунгагдаһан депутадта һунгагдаһанайнь тухай үнэмшэлгэ үгэхэ;

е) хэрэг хүтэлбэреэ ажалшадай депутадуудай тусхайта аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ хадагаламжада тушааха.

## IV БҮЛЭГ

### Ажалшадай депутадуудай городской ба городуудтахи районно Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округууд ба һунгуулиин комиссинууд

**Статья 32.** Ажалшадай депутадуудай городской ба городуудтахи районно Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округуудые ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведүүдэй тус тус гүйсэдхэхэ комитедүүд бии болгохо юм.

Һунгуулиин округууд хадаа Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 108-дахи статьягай ёһоор, иимэнүүд нормотойгоор бии болгогдохо гэбэл:

12 мянганһаа 100 мянган хүн хүрэтэр зонтой городуудта—350 хүн бүхэндэ нэгэ һунгуулиин округ; 12 мянган хүн хүрэтэр зонтой городуудта 35 һунгуулиин округ бии болгогдохо; Улан-Удэ городто — 500 хүн бүхэндэ нэгэ һунгуулиин округ.

20 мянган хүнһөө дээшэ зонтой городской районуудта 500 хүн бүхэндэ нэгэ һунгуулиин округ бии болгогдохо; 20 мянган хүн хүрэтэр зонтой городской районуудта 35 һунгуулиин округууд бии болгогдохо.

**Статья 33.** Ажалшадай депутадуудай городской ба городуудтахи районно Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин округуудай списогүүд ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр һунгалтануудай болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй тунхаглагдаха ёһотой.

**Статья 34.** Город ба городуудтахи район бүхэндэ ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгаха һунгуулиин Городской, Районно комисси тус тустаа бии болгогдохо.

Һунгуулиин Городской, городуудтахи Районно комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэдэй болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд ба тосхонуудтахи тарияашадай, совхозуудта — совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ юм.

**Статья 35.** Һунгуулиин Городской, городуудтахи Районно комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь ба 6—10 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй: республиканска мэдэлэй городуудтахи һунгуулиин Городской комиссинууд — Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр, аймагай мэдэлэй городуудта — ажалшадай депутадуудай аймагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, һунгуулиин городуудтахи Районно комиссинууд — ажалшадай депутадуудай городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр баталагдаха.

**Статья 36.** Һунгуулиин Городской, городуудтахи Районно комисси болбол:

а) һунгалтануул тухай энэ Дүримые ажалшадай депутадуудай городской, районно Соведтэ һунгалтын ябажа байха үедэ хазайлгангүй гүйсэдхэхэ ябадалые городой, районой территори дээрэ хаража байха;

б) ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин комиссинуудай буруу ябуулгын тухай ороһон гомодолнуудые шалган үзэхэ;

в) һунгагшадай списогүүдые саг болзор соонь зохёохо ба бүгэдэниитын анхаралда хүргэхэ ябадалые хаража байха;

г) ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй тусхайта гүйсэдхэхэ комитедүүдэй зүгһөө һунгуулиин участогуудые саг болзор соонь бии болгохын хойноһоо хаража байха;

д) ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин бюллетеньнүүдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формоор бэлэдхэхэ;

е) ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгагдаһан депутадуудые регистрацилха;

ж) һунгалтануудай хэрэг хүтэлбэриие ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведэй мандатна комиссида тушаан үгэхэ.

**Статья 37.** Ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округ бүхэндэ һунгуулиин Окружной комисси байгуулагдаха.

Һунгуулиин Окружной комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд ба тосхонуудтахи тарияашадай, совхозуудта—совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ.

**Статья 38.** Ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь ба 2 — 4 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 50 хоногһоо оройтонгүй ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр баталагдаха.

**Статья 39.** Ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи, районно Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комисси болбол:

а) Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин ба һунгалтануул тухай энэ Дүримэй эрилтэнүүдые сахижа, депутадуудта дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудые регистрацилха;

б) тогтоогдоһон формоор хэгдэһэн һунгуулиин бюллетеньнүүдээр һунгуулиин Участково комиссинуудые хангаха;

в) округ доторoo болоһон һунгалтануудай результадуудые гаргаха;

г) округ доторoo болоһон һунгалтануудай результадууд тухай материалнуудые һунгуулиин Городской, городуудтахи Районно комиссида хүргэхэ;

д) һунгагдаһан депутадта һунгагдаһанайнь тухай үнэмшэлгэ үгэхэ;

е) хэрэг хүтэлбэреэ ажалшадай депутадуудай тусхайта городской, городуудтахи районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ хадагаламжада тушааха.

## V БҮЛЭГ

### Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округууд ба һунгуулиин комиссинууд

**Статья 40.** Ажалшадай депутадуудай, сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округууд ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково тус тус Соведүүдээр бии болгогдохо.

Һунгуулиин округууд болбол Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 108-дахи статьягай ёһоор, иимэнүүд нормотойгоор бии болгогдоно гэбэл:

1000-һаа дээшэ хүн зонтой сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдэй территори дээрэ — 100 хүн бүхэндэ һунгуулиин нэгэ округ байха, гэбэшье 35-һаа олон бэшэ округ; 1000-һаа үсөөн хүн зонтой сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдтэ һунгуулиин 9 округ бии болгогдохо.

**Статья 41.** Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округуудай списогүүд ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр һунгалтануудай болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй тунхаглагдаха ёһотой.

**Статья 42.** Сельскэ, сомоной, поселково Совет бүхэндэ ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгуулиин Сельскэ, Сомоной, Поселково комиссинууд тус тустаа бии болгогдохо.

Һунгуулиин Сельскэ, Сомоной, Поселково комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд, тосхонууд ба улусуудтахи тарияашадай суглаануудһаа, совхозуудта — совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ.

**Статья 43.** Һунгуулиин Сельскэ, Сомоной, Поселково комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь ба 2—4 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 55 хоногһоо оройтонгүй ажалшадай депутадуудай аймагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр баталагдаха.

**Статья 44.** Һунгуулиин Сельскэ, Сомоной, Поселково комисси болбол:

а) һунгалтануул тухай энэ Дүримые ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгалтын ябажа байха үедэ хазайлгангүй гүйсэдхэхэ ябадалые сельскэ, сомоной, поселково Соведэй территори дээрэ хаража байха;

б) ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин комиссинуудай буруу ябуулгын тухай ороһон гомодолнуудые шалган үзэхэ;

в) ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин бюллетеньнүүдые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формоор бэлэдхэжэ, һунгуулиин бюллетеньнүүдээр һунгуулиин Участково комиссинуудые хангаха;

г) ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгагдаһан депутадуудые регистрацилха;

д) һунгалтануудай хэрэг хүтэлбэриие ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведэй мандатна комиссида тушаан үгэхэ.

**Статья 45.** Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин округ бүхэндэ һунгуулиин Окружной комисси байгуулагдаха.

Һунгуулиин Окружной комиссинууд болбол хуулита ёһоор регистрацида абтаһан хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай профессиональна организацинуудһаа, кооперативна организацинуудһаа, коммунистическэ партийна организацинуудһаа, залуушуулай организацинуудһаа, культурна, техническэ ба научна обществонуудһаа болон общественнэ бусад организацинуудһаа ба ажалшадай обществонуудһаа, тэрэшэлэн предприятинуудтахи ба эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд болон албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаануудһаа, колхозууд, тосхонууд ба улусуудтахи тарияашадай суглаануудһаа, совхозуудта — совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаануудһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ.

**Статья 46.** Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссинууд хадаа түрүүлэгшэ, секретарь ба комиссиин нэгэ гэшүүнтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһоо урид 50 хоногһоо оройтонгүй ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведээр баталагдаха.

**Статья 47.** Ажалшадай депутадуудай сельскэ, сомоной, поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комисси болбол:

а) Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин ба һунгалтануул тухай энэ Дүримэй эрилтэнүүдые сахижа, депутадуудта дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудые регистрацилха;

б) округ доторoo һунгалтануудай результадуудые гаргаха;

в) округ доторoo болоһон һунгалтануудай результадууд тухай материалнуудые һунгуулиин Сельскэ, Сомоной, Поселково комиссида хүргэхэ;

г) һунгагдаһан депутадта һунгагдаһанайнь тухай үнэмшэлгэ үгэхэ;

д) хэрэг хүтэлбэреэ ажалшадай депутадуудай тусхайта сельскэ, сомоной, поселково Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ хадагаламжада тушааха.

## VI БҮЛЭГ

### Һунгуулиин участогууд ба һунгуулиин Участково комиссинууд

**Статья 48.** Һунгуулиин бюллетеньнүүдые тушаажа абахын ба голосуудые тоолохын тулада городууд, посёлогууд, сельскэ ба сомонуудай Соведүүдэй территори болбол ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай ниитэ байха һунгуулиин участогууд болгогдон хубаагдана.

**Статья 49.** Һунгуулиин участогуудые тогтоолго ба һубариһан номернуудые олголго хадаа городуудта — ажалшадай депутадуудай городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, районно хубааритай городуудта — ажалшадай депутадуудай районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, хүдөө нютагуудта — ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр хэгдэхэ.

Һунгуулиин участогуудые тогтоолго һунгалтын эхилхэһээ урид 45 хоногһоо оройтонгүй хэгдэхэ.

**Статья 50.** Городуудта, посёлогуудта, мүн тэрэшэлэн 2.000-һаа дээшэ һуурин зонтой тосхонуудта, улусуудта ба сельскэ, сомоной Соведэй территоринууд дээрэ һунгуулиин участогууд нэгэ һунгуулиин участогта 1.500—3.000 хүн хүртэхэ жэшээтэйгээр тогтоогдохо.

**Статья 51.** 2.000 хүнһөө дээшэбэшэ хүн зонтой сельскэ, сомоной Соведэй, территоринь һунгуулиин нэгэ участок болохо зэргэтэй; 500-һаа дээшэ аад, зүгөөр 2.000-һаа үлүүбэшэ хүн зонтой деревни, улус бүхэндэ тусгаар һунгуулиин участок тогтоогдохо.

500-һаа доошо аад, 300-һаа үсөөнбэшэ хүн зонтой селени гү, али бүлэг селенинүүдтэ, һунгуулиин участогай центр хүрэтэр 10 километрһээ холо байгаа һаань, һунгуулиин тусгаар участогууд тогтоогдожо болохо.

**Статья 52.** Диилэнхидээ жэжэ һуурин газарнуудтай хойто ба хадын холын аймагуудта 300-һаа доошо, зүгөөр 50-һаа үсөөнбэшэ хүн зонтой һунгуулиин участогуудые тогтоохоло болоно.

**Статья 53.** Сэрэгэй частьнууд болон сэрэгэй соединенинүүд 50-һаа үсөөнбэшэ аад, 3.000-һаа дээшэбэшэ һунгагшадтай һунгуулиин тусгаар участогууд болоно.

**Статья 54.** 50-һаа доошобэшэ һунгагшадтай больницануудай, нарайлалгын гэрнүүдэй, санаторинуудай, инвалидуудай гэрнүүдэй дэргэдэ һунгуулиин тусгаар участогууд тогтоогдохо.

Хэдэн корпусуудтай больницануудта, тэдэнэй нэжээд бүхэндэнь 50-һаа доошобэшэ һунгагшадтай байгаа хадань, тус тус корпусуудай дэргэдэ һунгуулиин участогууд тогтоогдожо болохо.

**Статья 55.** Һунгалтын үдэр уһан далай дээрэ ябажа байһан 25-һаа үсөөнбэшэ һунгагшадтай судонуууд болбол тус судныи бэшэгдэһэн нютагай һунгуулиин округто багтажа, һунгуулиин тусгаар участок боложо болохо.

**Статья 56.** Һунгалтын үдэр за... да ябаһан холын аян замай пасс... жирска поезднуудта «Голосова... эрхэ баталһан үнэмшэлгэтэй» һу... гагшадһаа бюллетеньнүүдые ху... лээн абахын тула һунгуулиин уча... тогууд тогтоогдоно.

**Статья 57.** Һунгуулиин участ... бүхэндэ ажалшадай депутадуу... аймагуудай, городской, городу... тахи районно, сельскэ, сомону... ба поселково Соведүүдтэ һунгаха... да ниитэ байха һунгуулиин Уча... ково комисси бии болгогдоно.

Һунгуулиин Участково комис... нууд болбол хуулита ёһоор регис... рацида абтаһан хүдэлмэришэд... ба албахаагшадай профессиона... на организацинуудһаа, кооперати... ка организацинуудһаа, коммуни... тическэ партийна организацину... һаа, залуушуулай организацину... һаа, культурна, техническэ б... научна обществонуудһаа болон о... щественнэ бусад организацину... һаа, ажалшадай обществонууд... тэрэшэлэн предприятинуудтахи б... эмхи-зургаануудтахи хүдэлмэришэд, а... бахаагшадай, сэрэгэй частьнуу... сэрэгэй алба хэгшэдэй, колхозууд, то... хонууд, улусуудтахи тарияашадай сугла... нуудһаа, совхозуудта—совхозуу... хүдэлмэришэд ба албахаагша... суглаануудһаа томилогдоһон ту... лөөлэгшэдһөө бүридэхэ.

**Статья 58.** Һунгуулиин Участк... во комиссинууд хадаа түрүүлэгш... түрүүлэгшын орлогшо, секрета... ба 4—8 гэшүүдтэйгээр, тиин 300-... һаа үсөөн хүн зонтой һунгуули... участогуудта түрүүлэгшэ, секре... тарь ба 1—3 гэшүүдтэйгээр бии болгогдожо, һунгалтын болохоһо... урид 40 хоногһоо оройтонгүй горо... дуудта —ажалшадай депутадууда... городской Соведүүдэй гүйсэдх... комитедүүдээр, районно хубаари... тай городуудта—районно Соведү... дэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, хү... дөө нютагуудта — аймагуудай Со... ведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд... баталагдаха.

**Статья 59.** Һунгуулиин Участк... во комисси болбол:

а) һунгагшадай список соо гар... һан буруу зүйлнүүд тухай мэдүү... гэнүүдые абажа, тэдэнээ списо... зохёоһон ажалшадай депутадууда... Соведэй гүйсэдхэхэ комитед... үзэмжэдэ табиха;

б) һунгуулиингаа участогта һун... гуулиин бюллетеньнүүдые тушааж... абаха;

в) ажалшадай депутадууда... аймагай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомоной ба по... селково Соведэй депутадуудта дэб... жүүлэгдэһэн кандидат бүхэндэ үг... тэһэн голосуудые тоолохо;

г) голосованиин протоколые һун... гуулиин тусхайта Окружной коми... сида хүргэхэ;

д) хэрэг хүтэлбэреэ ажалша... депутадуудай тусхайта аймаг... районно гү, али городской Сове... гүйсэдхэхэ комитедтэ хадагала... жада тушаан үгэхэ.

*(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)*

# Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд тухай

# ДҮРИМ

*(Түгэсхэл)*

## VII БҮЛЭГ

### Депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ гурим

**Статья 60.** Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 109-дэхи статьягай ёһоор депутадуудта кандидадууд һунгуулиин округуудаар дэбжүүлэгдэхэ.

Ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ депутадууд болгогдохо кандидадуудые дэбжүүлхэ эрхэ хадаа общественнэ организацинуудта ба ажалшадай общественнуудта, коммунистическэ партийна организацинуудта, профессиональна союзуудта, кооперативна организацинуудта, залуушуулай организацинуудта ба культурна общественнуудта үгтэн һунгагдаха байна.

**Статья 61.** Депутадууд болгогдохо кандидадуудые дэбжүүлхэ эрхые общественнэ организацинуудай ба ажалшадай общественнуудай республиканска органууд ба мүн тэдэнэй аймагуудай ба городской органууд, тэрэшэлэн предприятинуудтахи болон эмхи зургаануудтахи хүдэлмэришэд ба албахаагшадай, сэрэгэй частьнуудтахи сэрэгэй алба хэгшэдэй хамтын суглаанууд, колхозууд, тосхонууд ба улусуудта — таряашадай, совхозуудта—совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай хамтын суглаанууд бэелүүлхэ.

**Статья 62.** Ажалшадай депутадуудай Соведэй депутадта дэбжүүлэгдэһэн кандидат тус нэгэн Соведэй имагта гансал округ соо баллотировалагдажа болохо.

**Статья 63.** Депутадуудта кандидадууд болбол тэдэнине депутадуудта кандидадууд болгон дэбжүүлһэн округ соогоо һунгуулиин Окружной, мүн тэрэшэлэн Участково комиссинуудай гэшүүд байжа шадахагүй.

**Статья 64.** Һунгалтануудай эхилхэһээ урид 30 хоногһоо оройтонгүй, ажалшадай депутадуудай аймагуудай Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлһэн общественнэ бүхы организацинууд гү, али ажалшадай общественнууд хадаа депутадуудта кандидадуудые һунгуулиин тусхайта Окружной комиссида регистрацида оруулха уялгатай.

**Статья 65.** Һунгалтануудай эхилхэһээ урид 20 хоногһоо оройтонгүй, ажалшадай депутадуудай городской Соведүүдэй, городуудтахи районно Соведүүдэй, сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдтэ депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлһэн общественнэ бүхы организацинууд гү, али ажалшадай общественнууд хадаа депутадуудта кандидадуудые һунгуулиин тусхайта Окружной комиссида регистрацида оруулха уялгатай.

**Статья 66.** Депутадууд болгогдохо кандидадуудые дэбжүүлһэн общественнэ организаци гү, али ажалшадай общество хадаа кандидадые регистрацида оруулха тухай һунгуулиин тусхайта Окружной комиссида иимэ документнүүдые хүргэхэ уялгатай гэбэл:

а) депутадта кандидадые дэбжүүлһэн суглаанай гү, али заседаниин Президиумэй гэшүүдэй гар табилгатай, тэдэнэй һуудаг нютаг заагдаһан протокол, кандидадые дэбжүүлһэн организациин нэрэ, суглаанда гү, али заседанида хабаадагшадай тоо, газар ба сагынь, депутадта кандидадай фамили, нэрэ обог, тэрээнэй наһан, һуугаа нютаг, партийность, хэдэг ажалынь протокол соо заагдаһан байха ёһотой;

б) депутадта кандидадые дэбжүүлһэн организациин зүгһөө тус һунгуулиин округ соо баллотировалагдахые зүбшөөлөө үгэһэн тэрэ кандидадай мэдүүлгэ.

**Статья 67.** Һунгуулиин Окружной комисси хадаа Бурят-Монголой АССР-эй Конституциие ба һунгалтанууд тухай энэ Дүримэй эрилтэнүүдые сахижа, общественнэ организацинуудаар ба ажалшадай общественнуудаар депутадуудта дэбжүүлэгдэһэн бүхы кандидадуудые регистрацида абаха уялгатай.

Һунгуулиин Окружной комисси болбол Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формын ёһоор регистрацида абаһан протоколые депутадта кандидат бүридэ зохёоно. Регистрациин протоколой нэгэ экземплярынь һунгуулиин тус округ дотор баллотировалагдахые зүбшөөлөө үгэһэн тэрэ кандидадай мэдүүлгэтэй хамта дары сагаа һунгуулиин Аймагай, Городской, городуудтахи Районно, Сельскэ, Сомоной гү, али Поселково комиссида эльгээгдэнэ.

**Статья 68.** Депутадта кандидадые ажалшадай депутадуудай аймагай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомоной гү, али поселково Соведтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссиин зүгһөө регистрацида абахаһаа арсаад байгаа һаань, һунгуулиин тус тус Аймагай, Городской, городуудтахи Районно, Сельскэ, Сомоной гү, али Поселково комиссида хоёр хоногой болзор соо гомодожо болохо байна, тиигээд тэрэнэй гаргаһан шиидхэбэринь эсэслэн дүүргэгдэдэг байха.

**Статья 69.** Ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта дэбжүүлэгдэжэ, регистрацида абтаһан кандидат бүриин фамили, нэрэ, обогынь, наһан, хэдэг ажал, партийность, мүн тэрэ кандидадые дэбжүүлһэн общественнэ организациин нэрэ хадаа һунгуулиин тусхайта Окружной комиссинуудаар һунгалтануудай болохоһоо урид 25 хоногһоо оройтонгүй тунхаглагдаха ёһотой.

Ажалшадай депутадуудай городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдтэ депутадууд болгогдохо дэбжүүлэгдэжэ, регистрацида абтаһан кандидадууд тухай мэдээнүүд һунгуулиин тусхайта Городской, городуудтахи Районно, Сельскэ, Сомоной ба Поселково комиссинуудаар һунгалтануудай болохоһоо урид 15 хоногһоо оройтонгүй тунхаглагдаха ёһотой.

**Статья 70.** Ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадта дэбжүүлэгдэжэ, регистрацида абтаһан бүхы кандидадууд һунгуулиин бюллетеньнүүд соо заабол оруулагдаха зэргэтэй.

**Статья 71.** Ажалшадай депутадуудай, аймагуудай, городской ба городуудтахи районно Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссинууд, мүн тэрэшэлэн һунгуулиин Сельскэ, Сомоной ба Поселково комиссинууд һунгалтануудай болохоһоо урид 10 хоногһоо оройтонгүй һунгуулиин бюллетеньнүүдые һунгуулиин бүхы Участково комиссинуудта эльгээхэ уялгатай.

**Статья 72.** Һунгуулиин бюллетеньнүүд Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтооһон формоор, тус һунгуулиин округ соохи хүн зоной хэлэнүүд дээрэ ба бүхы һунгагшадые хангаха тоотойгоор хэблэгдэхэ ёһотой.

**Статья 73.** Һунгуулиин тусхайта Окружной комиссида регистрацида абтаһан кандидадые дэбжүүлһэн организаци бүридэ ба мүн Бурят-Монголой АССР-эй гражданин бүридэ, Бурят-Монголой АССР-эй Конституциин 92-дохи статьягай ёһоор, тэрэ кандидадайнгаа түлөө суглаан дээрэ, хэблэлдэ ба баһа ондоошье аргаар ямаршье һаадгүй агитаци хэхэ эрхэ үгтэн хангагдаха.

## VIII БҮЛЭГ

### Һунгалтын үдэр

**Статья 74.** Ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомонуудай ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтанууд Бурят-Монголой АССР дотор нэгэ үдэр соо болохо юм.

**Статья 75.** Һунгалтын үдэрые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум һунгалтын болзорһоо урид хоёр һараһаа оройтонгүй тогтоохо. Һунгалтанууд хүдэлмэриинбэшэ үдэртэ хэгдэхэ.

**Статья 76.** Һунгалтаһаа урдахи һүүлшын 15 хоногой турша соо һунгуулиин Участково комисси болбол һунгалтын болохо үдэр ба һунгалта хэхэ газар тухай тунхаглажа гү, али ондоошье аргаар һунгагшадта үдэр бүхэндэ үргэнөөр мэдээсэжэ байха.

## IX БҮЛЭГ

### Голосовалха гурим

**Статья 77.** Һунгагшадай голосоо үгэхэ һунгалтануудай болохо үдэр нютагай сагаар үглөөнэй 6 часһаа эхилжэ, һүниин 12 час болотор хэгдэхэ.

**Статья 78.** Һунгалтануудай болохо үдэр үглөөнэй 6 часта һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэ болбол комиссиингаа гэшүүдтэй хамта байжа һунгуулиин хайрсагые ба тогтоогдомол формын ёһоор бэлэдхэгдэһэн һунгагшадай списогые шалгажа үзэхэ, тэрээнэйнгээ һүүлээр хайрсагаа хаажа, комиссиингаа тамгаар ласадан тамгалаад, голосуудаа үгэжэ эхилэгты гэжэ һунгагшадые уриха.

Тамгануудай ба һунгуулиин хайрсагуудай дүрсэ хэлбэринь Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдохо.

**Статья 79.** Һунгалтануудые хэхэ гэр соо һунгуулиин бюллетеньнүүдые һунгагшадай гүйсэдхэхэ тусгаар таһалганууд гаргагдаха гү, али аминдаа кабинанууд түхеэрэгдэхэ ёһотой. Тэрэ таһалганууд гү, али кабинанууд соонь һунгуулиин бюллетеньнүүдые һунгагшадай гүйсэдхэхэ үедэнь һунгагшадһаа бэшэ хэнэйшье, мүн һунгуулиин Участково комиссиин гэшүүдэйшье байха ябадал хорюултай.

**Статья 80.** Һунгагша бүхэн голосоо үгэхын тулада һунгуулиин гэртэ нюураараа ерэжэ, голосовалха байна. Тииһэдээ һунгагшад һунгуулиин бюллетеньнүүдые һунгуулиин хайрсаг руу табижа голосоо үгэхэ.

**Статья 81.** Һунгуулиин гэртэ ерэһэн һунгагша болбол һунгуулиин Участково комиссиин секретарьта гү, али тус комиссиин зүгһөө энэ хэрэгтэ түлөөлэгдэһэн гэшүүндэ паспортаа гү, али колхозно книжкэ гү, али профсоюзай билеэдые гү, али нюурайнгаа ямар нэгэн ондоо үнэмшэлгые үзүүлжэ, һунгагшадай списогэй ёһоор шалгагдаад, мүн һунгагшадай список дээрэ тэмдэг хэгдэһэнэй һүүлээр, тогтоогдомол маягтай һунгуулиин бюллетеньнүүдые абаха.

**Статья 82.** Һунгуулиин бюллетеньнүүдые гүйсэдхэхөөр таһалагдаһан байра соо ороһон һунгагша болбол голосоо үгэхэ кандидадайнгаа фамилие һунгуулиин бюллетень бүхэндэ үлөөгөөд, бусадай фамилинуудые зураһанайнгаа һүүлээр һунгуулиин хайрсаг тээшэ ошожо, тэрээн руу һунгуулиингаа бюллетеньнүүдые табиха.

**Статья 83.** Үзэг бэшэг мэдэхэгүй гү, али ямар нэгэн физическэ дутагдалтай дээрэһээ һунгуулиин бюллетеньнүүдые өөрөө гүйсэдхэжэ шадахагүй һунгагша хадаа һунгуулиин бюллетеньнүүдые гүйсэдхэхөөр таһалагдаһан байра соо һунгуулиингаа бюллетеньнүүдые гүйсэдхүүлхын тулада ямар нэгэн ондоо һунгагшые уриха эрхэтэй.

**Статья 84.** Голосуудаа үгэжэ байха үедэ һунгуулиин гэр соо һунгалтын агитаци ябуулагдажа болохогүй.

**Статья 85.** Һунгалтанууд тухай энэ Дүримэй 20-дохи статьягай ёһоор, «Голосовалха эрхэ баталһан үнэмшэлгэтэйгөөр» һунгуулиин гэртэ ерэһэн нюурнуудые һунгуулиин Участково комисси хадаа һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэ ба секретарайнь гарые табюулжа, һунгагшадай список соо оруулжа бэшэхэ.

**Статья 86.** Һунгуулиин гэр соохи гуримай түлөө һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэ харюусалгатай ба тэрээнэй захиралтые тэндэ байгшад бүгэдөөрөө уялгашалан дүүргэхэ.

**Статья 87.** Һунгалтануудые хэһэн үдэр, һүниин 12 часта, һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэ болбол голос үгэлгэн дүүрэбэ гэжэ соносхохо, тиихэдэнь комисси һунгуулиингаа хайрсагуудые нээжэ эхилхэ байна.

## X БҮЛЭГ

### Һунгалтануудай результадуудые тодорхойлолго

**Статья 88.** Голосуудые һунгуулиин Участково комиссиин тооложо байһан гэртэ, голосуудые тоолохо үедэнь общественнэ организацинуудай ба ажалшадай общественнуудай тусхай этигэмжэтэй түлөөлэгшэд ба тэрэшэлэн хэблэлэй түлөөлэгшэд байлсаха эрхэтэй.

**Статья 89.** Һунгуулиин Участково комисси болбол хайрсагуудые нээгээд, үгтэһэн бюллетеньнүүдэй тоое һунгагшадай списогэй ёһоор, бюллетеньнүүдые абаһан хүнүүдэй тоотой сасуулжа үзөөд, тэрэ шалгалтынгаа результадуудые һунгуулиин округ бүхэндэнь голосованиин протоколдо бэшэжэ оруулха.

**Статья 90.** Һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэ болбол һунгуулиин Участково комиссиин бүхы гэшүүдые байлсуулжа, бюллетень бүхэн тушаа голосованиин результадуудые соносхохо.

**Статья 91.** Голосовани хэхэдээ нэгэнһээ үлүү кандидадые үлөөһэн ябадал, мүн тэрэшэлэн тогтоомол маягһаа ондоо янзын бюллетеньнүүд үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдохо.

**Статья 92.** Һунгуулиин бюллетениин үнэнтэ байһанда һэжэг гараа һаань, энэ асуудал хадаа һунгуулиин Участково комиссяар голосовани хэгдэжэ шиидхэгдэд, протокол соо тэмдэглэгдэхэ.

**Статья 93.** Һунгуулиин Участково комисси хадаа Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формын ёһоор, һунгуулиин округ бүхэн тушаа голосованиин протоколые хоёр экземпляраар зохёохо, тэрээн дээрэнь һунгуулиин Участково комиссиин гэшүүд, тэдэнэй тоодо заабол түрүүлэгшэ ба секретаринь гараа табиха ёһотой.

**Статья 94.** Һунгуулиин Участково комиссиин голосованиин протокол соо заагдаха ёһотой зүйлнүүд гэбэл:

а) голосуудые үгэлгын эхилһэн ба дүүрэһэн саг;

б) һунгагшадай списогтэ оруулагдаһан тус һунгуулиин округой гү, али һунгуулиин участогай һунгагшадай ниитэ тоо;

в) һунгуулиин бюллетеньнүүдые абаһан һунгагшадай тоо;

г) голосованида хабаадалсаһан һунгагшадай тоо;

д) үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон бюллетеньнүүдэй тоо;

е) кандидадуудай фамилинуудай зурагдаһан бюллетеньнүүдэй тоо;

ж) депутадта кандидат бүридэ үгтэһэн голосуудай тоо;

з) һунгуулиин Участково комиссида үгтэһэн мэдүүлгэнүүд болон гомодолнуудай хуряангы удха, мүн һунгуулиин Участково комиссиин гаргаһан шиидхэбэринүүд.

**Статья 95.** Голосуудые тоололгын ба протоколдо гараа табилгын дүүрэһэнэй һүүлээр, һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэнь округ бүхэндэ болоһон голосованиин результадуудые комиссиингаа заседани дээрэ соносхохо.

**Статья 96.** Голосованиин протоколдо гар табиһанайнгаа һүүлээр, һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшэнь голосованиин протоколой нэгэ экземплярые конверт соо хэжэ тамгалаад, һунгуулиин тусхайта Окружной комиссида саг дары нарочнаар эльгээхэ уялгатай.

**Статья 97.** Һунгуулиин бүхы бюллетеньнүүд (үнэнтэ ба мүн үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһоныинь тус тустаа) һунгуулиин Участково комиссиин тамгаар тамгалагдаад, голосованиин протоколнуудай хоёрдохи экземпляр, хэрэг хүтэлбэри ба тамгатайгаар хамта һунгуулиин Участково комиссиин түрүүлэгшээр: городуудта — ажалшадай депутадуудай городской Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ, районууд боложо хубаагдаһан городуудта — ажалшадай депутадуудай районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ, хүдөө нютагуудта — ажалшадай депутадуудай аймагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ хадагаламжада тушаагдаха ёһотой.

**Статья 98.** Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заабари үгэтэр һунгуулиин бюллетеньнүүдые хадагалха гэһэн уялга ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ даалгагдана.

**Статья 99.** Голосуудые һунгуулиин Окружной комиссиин тооложо байһан гэртэ, голосуудые тоололгодо байлсахын тулада общественнэ организацинууд ба ажалшадай общественнуудай тусхай этигэмжэтэй түлөөлэгшэд мүн тэрэшэлэн хэблэлэй түлөөлэгшэд байлсаха эрхэтэй.

**Статья 100.** Ажалшадай депутадуудай аймагай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомоной ба поселково Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин Окружной комиссинууд болбол һунгуулиин Участково комиссинуудай хүргэһэн протоколнуудай үндэһөөр голосуудые тооложо бүридхэхэ ба округ дотор болоһон һунгалтын результадуудые гаргаха байна.

**Статья 101.** Һунгуулиин Окружной комисси болбол Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр тогтоогдоһон формын ёһоор, голосованиин протоколые хоёр экземпляраар зохёохо, тэдээн дээрэнь һунгуулиин Окружной комиссиин гэшүүд, тэдэнэй тоодо заабол түрүүлэгшэ ба секретаринь гараа табиха.

**Статья 102.** Һунгуулиин Окружной комиссиин голосованиин протокол соо заагдаха ёһотой зүйлнүүд гэбэл:

а) округ доторхи һунгагшадай ниитэ тоо;

б) һунгуулиин бюллетеньнүүдые абаһан һунгагшадай тоо;

в) голосованида хабаадалсаһан һунгагшадай тоо;

г) үнэнтэ бэшэ гэжэ тоологдоһон бюллетеньнүүдэй тоо;

д) кандидадуудай фамилинуудай зурагдаһан бюллетеньнүүдэй тоо;

е) депутадта кандидат бүхэндэ үгтэһэн голосуудай тоо;

ж) һунгуулиин Окружной комиссида үгтэһэн мэдүүлгэнүүд ба гомодолнуудай хуряангы удха ба һунгуулиин Окружной комиссиин абаһан шиидхэбэринүүд.

**Статья 103.** Голосуудые тоололгын дүүрэһэнэй ба протоколдо гар табигдаһанай һүүлээр, һунгуулиин Окружной комиссиин түрүүлэгшэнь комиссиин заседани дээрэ һунгалтануудай результадуудые соносхохо.

**Статья 104.** Голосуудай диилэнхи олон гэхэ гү, али округ дотор үгтэһэн ба үнэн гэжэ тоологдоһон бүхы голосуудай хахадһаань олые абаһан ажалшадай депутадуудай Соведэй депутадта дэбжүүлэгдэһэн кандидат һунгагдаһан дээрэ тоологдохо.

**Статья 105.** Һунгуулиин Окружной комиссиин түрүүлэгшэ болбол депутат болгогдожо һунгагдаһан кандидадта тэрэниие ажалшадай депутадуудай Соведэй депутат болгожо һунгаһан тухай үнэмшэлгэ үгэхэ. Һунгаһан тухай үнэмшэлгын формые Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум тогтоохо.

**Статья 106.** Голосованиин протоколдо гар табигдаһанай һүүлээр, һунгуулиин Окружной комиссиин түрүүлэгшэнь голосованиин протоколой нэгэ экземплярые конверт соо хэжэ тамгалаад, һунгуулиин тусхайта Аймагай, Городской, городтохи Районно, Сельскэ, Сомоной гү, али Поселково комиссида дары нарочнаар эльгээхэ уялгатай.

Һунгуулиин Окружной комиссиин түрүүлэгшэнь протоколой хоёрдохи экземплярые һунгуулиин Участково комиссинуудай голосованиин протоколнуудтай хамта, һунгуулиин Окружной комиссиин хэрэг хүтэлбэритэйгөөр ажалшадай депутадуудай тусхайта аймагай, городской, городуудтахи районно, сельскэ, сомоной гү, али поселково Соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ хадагаламжада тушааха.

**Статья 107.** Ажалшадай депутадуудай Соведтэ һунгаха, һунгуулиин комиссинуудай заседанинууд, хэрбээ тэдээн дээрэ комиссиин бүхы составай хахадһаа дээшэнхинь хабаадаа һаань, үнэн дээрэ тоологдохо.

Һунгуулиин комиссинуудтахи бүхы асуудалнууд голосуудай юрынь олонхёор шиидхэгдэхэ; голосуудай тэнсээ һаань, — түрүүлэгшын голос диилэжэ абаха.

**Статья 108.** Хэрбээ диилэнхы олон голосуудые кандидадуудай нэгэнэйншье абаагүй байшоо һаань һунгуулиин Окружной комисси хадаа энээн тухай голосованиин протокол соогоо тусгаар тэмдэглээд, һунгуулиин тусхайта Аймагай, Городской, городуудтахи Районно, Сельскэ, Сомоной гү, али Поселково комиссида мэдээсэхэтээ хамта, эгээ олон голосуудые абаһан хоёр кандидат тушаа дахин баллотировко соносхожо, мүн һунгалтануудай нэгэдэхи турын үнгэрһэнһөө хойшо хоёр неделиһээ оройтонгүй дахин баллотировко хэхэ үдэрые соносхохо.

**Статья 109.** Округ доторхи һунгаха эрхэтэй һунгагшадай хахад хубиһаа үсөөниинь голосоо үгэһэн байгаа һаань, һунгуулиин Окружной комисси болбол энээн тухай голосованиин протокол соогоо тусхай тэмдэглээд, һунгуулиин тусхайта Аймагай, Городской, городуудтахи Районно, Сельскэ, Сомоной гү, али Поселково комиссида саг дары мэдээсэхэ, энэ ушарта тус комисси хадаа нэгэдэхи һунгалтануудһаа хойшо хоёр неделиин болзорһоо хожомдуулангүй һунгалтануудые шэнээр зарлаха зэргэтэй.

**Статья 110.** Депутадуудта һунгагдаха кандидадуудые дахин баллотировалха ябадал, мүн тэрэшэлэн үнэн бэшэ гэжэ тоологдоһон һунгалтануудай орондо шэнэ һунгалтануудые хэхэ ябадал нэгэдэхи һунгалтада зохёогдоһон һунгагшадай списогээр, һунгалтанууд тухай энэ Дүримтэй бүрин зохилдуулан үнгэргэгдэхэ ёһотой.

**Статья 111.** Ажалшадай депутадуудай Соведэй составһаа депутадай гараһан ушарта, ажалшадай депутадуудай дээдэхи Соведэй гүйсэдхэхэ комитет болбол ажалшадай депутадуудай Соведэй составһаа депутадай гараһанһаа хойшо хоёр һараһаа оройтуулангүй, һунгуулиин зохихо округто шэнэ депутадые һунгаха һунгалта зарлаха.

## XI БҮЛЭГ

### Гражданинуудай һунгалтын эрхэнүүдые эбдэһэнэй түлөө харюусалга

**Статья 112.** Бурят-Монголой АССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ Бурят-Монголой АССР-эй гражданинай һунгаха ба һунгагдаха эрхэеэ сүлөөтэйгөөр бэелүүлхэ ябадалдань ямар нэгэн хүн баалалта, мэхэгохо, заналга гү, али эдилгэ үгэхэ гэхэ мэтын аргаар һаад хээд байбал—хоёр жэл хүрэтэр болзортойгоор сүлөөгөө хаһагдажа, хуулиин ёһоор хэһээгдэхэ.

**Статья 113.** Һунгуулиин документнүүдые буруу болгон зохёожо хэһэн ба мэдэһээр байжа голосуудые зорюута буруугаар тоолоһон Соведэй тушаалта нюур гү, али һунгуулиин комиссиин гэшүүн болбол гурбан жэл хүрэтэр болзортойгоор сүлөөгөө хаһагдажа, хуулиин ёһоор хэһээгдэхэ.

# Үбэлдэ эрхимээр бэлэдхэхэбди

Улан-Удын механизированнэ шэлэй заводой коллектив байгша оной дүрбэдэхи квартал соо сонхын шэл үйлэдбэрилгынгөө хэмжээе үнгэрэгшэ гурбадахи кварталайхиһаа 50 процентээр дээшэлүүлхэ зорилго урдаа табинхай.

Энэ харюусалгатай зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлгэ хадаа предприятияа үбэлэй условидо бэлэдхэһэнһээ дулдыдаха байна. Заводой хүдэлмэришэд үбэлдэ бэлэдхэлээр ванна пеэшэндээ ба шэл татажа гаргадаг каналдаа капитальна заһабари хэжэ байна. Тус заһабари урда жэлнүүдтэхидээ орходоо ондоогоор хэгдэхэ юм. Заһабариин хүдэлмэри түсэбөөр хараалагдаһан 40—45 хоногой орондо 25 хоног соо дууһагдаха, ванна пеэшэнэй конструкцинь ондоо болгогдохо ба утаанай гол труба 10 метрээр үндэр болгогдохо байна.

Заводой хүдэлмэришэд мүнөө Октябриин урдахи мүрысөөндэ хабаадалсаад, үбэлдэ бэлэдхэлые амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Нормоёо үлүүлэн дүүргэгшэдэй тоо үдэр ерэхэ бүри олошорно. Тиин, заһабариин хүдэлмэри графигаараа ябуулагдана. Пеэшэнэй заһабариин хүндэ хүшэр хүдэлмэринүүд хүсэ ехэтэ кранууд, электрическэ тельфераар механизацилагданхай.

Завод үбэлэй сезондо гүйсэд хүрэхэ түүхэй эд ба түлишэеэ бэлэдхээ. Дүрбэ һара соо хүрэхэ кварцева элһэн бии. Модо уһанһаа татажа абаха жэлэй түсэб гүйсэд дүүргэгдээ. Заводой транспортна таһаг 750 метр нарин кольятай түмэр харгы, 3 моторно тэргэ, 8 автомашина заһабарилаа.

Заһабари ба барилгын таһагай хүдэлмэришэд 8 квартиратай 4 гэр капитальнаар заһабарилжа дүүргэбэ. Заводой залуу хүдэлмэришэдэй ниитын байранууд шэрдэгдэһэн ба сагаадагдаһан байна. Капитальнаар заһабарилагдаһан 7 жэлэй һургуулиин байра һайн сэгнэлтэтэйгээр тушаагдаа.

Заводойнгоо территорие болбосон түхэлтэй болголгоор ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдана. 1760 квадратна метр талмайтай гэртэ штукатурка хэгдэжэ байна. Заводой хүдэлмэришэдэй хүсөөр шэнэ стадион баригданхай. Уужам һаруул шэнэ больница баригдажа дүүрэбэ.

**Д. Болсохоев,** заводой директор.

# Тайван арал уг нютагтай аад, Японидо hуудаг хитадуудай ООН-эй Генеральна Ассамблейдэ ба нүхэр И. В. Сталинда эльгээhэн хандалга

ШАНХАЙ, сентябриин 30. (ТАСС). Тайван арал уг нютагтай аад, Японидо hуудаг хитадуудай түлөөлэгшэдэй конференци ООН-эй Генеральна Ассамблейдэ ба ССР Союзай Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. В. Сталинда гуйлта бэшэг эльгээбэ. Тайван арал хадаа Хитадай таhаршагүй хуби гэжэ бэшэг соо дурсагдана.

Тайван арал уг нютагтай аад, Японидо hуудаг 40 мянган хитадуудай нэрэhээ эльгээгдэhэн тэрэ гуйлта бэшэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Тайван арал уг нютагтай аад, Японидо hуудаг хитадуудай түлөөлэгшэд—бидэнэр, Тайван тухай асуудал тушаа өөhэдынгөө hанал бодолые хэлэхэ энэ арга боломжые ашаглабабди. Тайван тухай табигдаhан энэ асуудал хадаа Дальна Востогтохи эб найрамдалда ба аюулгүй байдалда хамаадахаhаа гадна, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда, аюулгүй байха ябадалда хамаадаха гэhэн хараа бодолые бидэнэр нэгэн hаналаар дэмжэнэбди. Мүнөө үеын оршом байдалай бэрхэтэй байhан ушарhаань, бидэнэр болбол Генеральна Ассамблейдэ энэ бэшэг эльгээхэ гэжэ шиидэбэбди. Танай үзэмжэдэ табигдаха гол пунктнууд иимэ:

1. Тайван арал хадаа Хитадай территориин таhаршагүй хуби мүн гэжэ уласхоорондын коллективнэ акцяар тодоруулагдаха.

2. Тайван хадаа Хитадай хуби мүн байhан туладань, тэндэ гадаадын интервенциин хэдэг хуули буса ябуулгануудые зогсоохо хэмжээнүүд дары абтаха байна. Тус интервенцинь бүхы дэлхэйн эб найрамдалда аюул тохёолдуулна.

3. Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин Генеральна Ассамблей гү, али Аюулгүйн Совет энэ арсалдаанда сэхэ хамаатай гүрэнэй ёhотой түлөөлэлгые уридшалан хангангүйгөөр, тайлбарилан хэлэхэдэ, Хитадай бүхы арадай үмэнэ харюусаха Хитадай делегациин хабаадалгагүйгөөр Тайван тухай ямаршье ябуулгануудые бэелүүлгэhээ бэеэ бариха ёhотой, ямаршье бусад ябуулганuудай хэгдээ hаань, тэдэниие бүхы хитад арад ямаршье хүсэгүйдэ тоолохо байна».

«Хитадта Тайванай хамаадаха байhан ябадалынь,—гэжэ бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ,—уласхоорондын хэлсээнүүд дотор бэшэгдэhэн байха юм. Хитадта Тайваниие бусааха тухай шиидхэбэри түрүүн 1943 оной декабриин 1-дэ Каирска конференци дээрэ абтаад, хожомынь 1945 оной июлиин 26-да Потсдамска декларацяар лаблагдаhан юм, 1945 оной сентябриин 2-то капитуляциин условинуудта гар табижа, Япони тэрээниие зүбшөөhэн байна.

Дээрэ дурсагдаhан хэлсээнүүдтэ гар табиhан державануудай нэгэниишье, США-hээ бэшэниинь, Тайванай хуби заяан тухайда hүүлэй табанжэлэй турша дотор оройдоо дурдаагүй. США-дэ байгаа харюусалгата органуудшье ушар байдалые энэ оной эхин хүрэтэр зүбөөр ойлгожо байгаа. 1949 оной декабриин 3-да Гүрэнэй Департаментын нюуса меморандум соохи зүйл энээн тухай гэршэлнэ. Тэрэнь Юнайтед Пресс агентствын 1950 оной январиин 3-да Токиодо тунхаглагдаhан мэдээсэл соо иигэжэ дурсагдаhан байна:

«Аралай техническэ статус хадаа Япони тушаа эб найрамдалай шиидхэбэреэр тодорхойлогдохо ёhотой, гэбэшье, Каирска хэлсээн, Потсдамска деклараци ба капитуляци тухай 1945 оной сентябриин 2-ой акт Тайваниие Хитадта бусаан үгэхые хараалhан байна».

Энэ документ соо мүн иигэжэ хэлэгдэhэн байгаа:

«Тайван хадаа политическэ, географическа ба стратегическэ талаhаань хараад үзэхэдэ, Хитадай хубинь болоно». Энээниие үндэhэ болгон, «мүнөө үедэ байгаа байдалые хубилгахын тула өөрынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые Америкын Холбоото Штадууд ашаглахаар хараалнагүй» гэжэ президент Трумэн 1950 оной январиин 5-да хуулита ёhоор мэдүүлhэн байгаа. Нүгөө талаhаа, Англи хадаа Тайваниие Хитадай хубинь гэжэ ходоо тоолодог. США-гэй политикые иигэжэ тайлбарилhанай hүүлээр, Англи болбол январиин 6-да Хитадай арадай республикые мэдэрээ».

Тайван хадаа Номгон далай дээрэ США-дэ шухала стратегическэ удхашанартай гэhэн hанал бодолые үсэд баримталдаг нүлөө ехэтэ сэрэгшэдэй зүгhөө хэhэн баалалтада гэнтэ буулта хэжэ, президент Трумэн өөрынгөө хараа бодолые үндэhөөрнь хубилган, «Формозой (Тайванай) ерээдүйн статус тодорхойлгые Номгон далай дээрэхи аюулгүй байдалай hэргээгдэхэ хүрэтэр, Япони тушаа асуудалай эб найрамдалай ёhоор шиидхэгдэхэ хүрэтэр гү, али энэ асуудалые Нэгэдэмэл Нацануудай хаража үзэхэ хүрэтэр хүлеэхэ ёhотой» гэжэ нэгэ талаhаа мэдүүлhэн байна.

Саашаа, августын 27-до, ООН-дэхи американска главна түлөөлэгшэ г-н Остиндо эльгээhэн бэшэг соогоо, Тайванай юридическэ статус уласхоорондын хамтын акциhaa бэшэ, ямар-нэгэн ондоо аргаар шиидхэгдэжэ болохогүй гэжэ президент Трумэн мэдүүлhэн байгаа.

Япониин капитуляцилhанhaa хойшо табан жэл үнгэрөөд байхада, Тайванай юридическэ статус үшөө тодорхойлогдоогүй гэжэ шалтаад, Америкын Холбоото Штадуудай зүгhөө сэрэгэй интервенци шэнээр хэхые hэдэжэ байгаашань дэлхэйн ушар ёhо мэдэхэ олониитын hаналда дайралта хэhэн ябадал болоно гэжэ тус бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ.

Юридическэ хараа бодолhоо абаад үзэхэдэ, Тайванай статус хэдэн жэлэй урда тээ тодорхойлогдоhон байна. 1945 оной сентябриин 2-то капитуляциин условинуудта Япониин гар табиhанай hүүлээр, Хитад хадаа энэ арал дээрэ хуулиин хэрэгые бэелүүлхэ юм гэжэ капитуляциин үедэ союзна державануудай зүблэрhэнэй hүүлээр, энэ статус хүсэндөө орохон байгаа. Япони тухайда эб найрамдалай ёhоор шиидхэлгые хүлеэхэ хэрэггүй байгаа. Гүрэнэй департаментын дурсагдаhан документ соо дурсан заагдаhанай ёhоор, техническэ ба формальна лэ таланууд тухай асуудалые шиидхэхэнь үлэнэ.

Формо ба процедура тухай асуудал үлэнхэй. Энээндэ сэхэ хамаадаха ондоо асуудал байхагүй. Гол улха тухайнь хэлэхэ болоо hаа, тэрэ хадаа бүтэhэн баримта гээшэ. Хэрбээ энэ асуудал, «Номгон далайдахи США-гэй оборонодонь Тайванай стратегическэ шухала байhан» хараа бодолhоо ба Формозые хани барисаата державын гарта бариха шухала байhан» хараа бодолhоо харагдахагүй юм hаа, аралай хуби заяан тухай асуудалые дахин табиха үндэhэ баримта байхагүй болоно. Тайван хадаа Каирска ба Потсдамска декларацинуудта гар табиhан националистическэ Хитадта үгтөө гэhэн баталамжа заримдаа гарадаг. Энэнь асуудалые бусайдуулна. Үнэндөө, Тайваниинь Хитадhaa hалгаагдаhан ба тиимэhээ Хитадтаа үгтэхэ ёhотой гэжэ союзна державанууд зүбшөөhэн байгаа. Энэнь Хитадай өөртөө шэлэхэ захиргаанай формодо ямаршье хамаагүй, ондоогоор хэлэхэдэ, эсэстээ националистическэ правительство гү, али арадай правительство хоёрой алиниинь тус арал дээрэ хуулиин эрхэ бэелүүлхэ ёhотойб гэhэн асуудалда ямаршье хамаагүй байна. Энэ хадаа имагтал дотоодын проблемэ гээшэ. Ямаршье гүрэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархахагүй принцип хадаа уласхоорондын эрхын шухала принципүүдэй нэгэн мүн, энэнь ООН-эй Уставта бэшэгдэнхэй.

Тайван—Хитадай хубинь юм. Хамаархахагүйн принцип хадаа батаар тогтоогдоhон «эрхын нормо» мүн гэжэ мэдэрэгдэhэн дээрэhээ, энэ арал дээрэ гадаадын ямаршье гүрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй байха ябадал сэрэгэй интервенциин акт гэжэ харагдана. Интервенциин тиимэ акт хадаа эб найрамдалда ушаруулагдаhан бодото аюул мүн. Мүн энээниие болюулха хэмжээнүүд дары абтаха ёhотой. Агрессивнэ держава хадаа Тайванhaa шалтагаалhан арсалдаанда Нэгэдэмэл Нацануудые татан оруулхые hэдэнэ. Нэгэдэмэл Нацанууд Тайвандахи мүнөөнэй интервенциие дэмжэхэ гэжэ хараална гээшэ гү? Бидэнэр энээндэ этигэнэгүйбди.

«Тайванай бэеэ даанхай байдалай түлөө хүдэлөөн» гэдэгынь гадаадын гүрэнөөр тухирагдана, тус хүдэлөөн өөрынгөө талада олон хүнүүдые оруулжа шадаагүй гэжэ бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ.

«Бидэнэр хитадууд,—гэжэ бэшэгэйнь түгэсхэлдэ хэлэгдэнэ,—Хитадай хубинь байхые хүсэнэбди. Бидэнэр единэ ба хубаагдахагүй Хитадай ашаг туhада хүдэлмэрилнэбди, бидэнэр хубаарилгын түлөө бэшэ, харин союзай түлөө тэмсэнэбди. Бидэнэр өөhэдынгөө бодото захиргаае өөhэдтөө тогтоожо шадахабди. Формальна бэеэ даанхай байдал манда хэрэггүй. Тайван уг нютагтай хитадуудай нэрэhээ хэлэгдэhэн ямаршье дурадхал, хэрбээ Хитадhaa таhалха ябадалда бидэниие хүргэхэ байгаа hаань, арал дээрэ ба тэрэнэй газаа тээшье hуудаг Тайванай арадай бодото эрмэлзэлгые харуулжа шадахагүй. Плебесцит хэхэ гү, али ООН-эй харгалзалга тогтоохо зэргээр манда туhаламжа үзүүлхээр бэлэн байhан хүнүүдтэ «үгы даа, Танда баясхалан хүргэнэбди» гэжэ сэхэ мэдүүлнэбди.

Тиимэhээ, өөhэдыгөө харгалзагшад гээшэбди гэжэ худалаар нэрлэhэн ямаршье хүнүүдэй хойноhоо ябахагүйень Нэгэдэмэл Нацануудые үнэн зүрхэнhөө гуйнабди.

Манай хараа бодолые согсолон, бидэнэр хадаа Нэгэдэмэл Нацанууд урдынхидаал адляар үнэн зүб байдал дэмжэхэ ба эб найрамдал хангахаар эрмэлзэхэ байха гэжэ үнэн зүрхэнhөө найданабди. Мүнөө үедэ иимэ зорилго туйлаха эгээн шухала замуудай нэгэниинь юуб гэхэдэ, доро дурсагдаhан дүнгүүдтэ хүргэхэ ябуулганууды хэхэ хэрэгтэй гэбэл:

1. Хитадай хубинь байгаа Тайванай юридическэ статус баталха.

2. Тайван дээрэ мүнөө үедэ байгаа Гадаадын зэбсэгтэ хүсэнүүдые дары гаргаха ябадал бэелүүлхэ, ушарынь, интервенциин энэ акт хуули буса байна.

3. Ямар нэгэн ушараар арал дээрэ харгалзалга тогтоохо гү, али тэрэниие Хитадhaa hалгааха ябадалда асарха дурадхал буруушааха.

Дээрэ дурсагдаhан зүйл хадаа манай ойрын зорилгонууд гээшэ.

Формоза уг нютагтай аад, Японидо hуудаг хитадуудые түлөөлhэн, доро гар табиhан, бидэнэр хэрбээ Нэгэдэмэл Нацанууд дээрэ дурсагдаhан зорилгонуудые бэелүүлхэ ябадалдамнай бидэнэртэ туhалаа hаань, тон баяр баясхалантай байхабди.

Генеральна Ассамблейн сессидэ амжалтануудые хүсэнэбди!

Нэгэдэмэл Нацанууд мандаха болтогой!

**Формоза уг нютагтай аад, Японидо hуудаг хитадуудай түлөөлэгшэдэй конференци». Конференциин нэрэhээ петицидэ гар табигшад:**
**Ли Янь-си, Гань Вень-фан, Лю Цзи-шен, Цзен Шень-мао. Сис Цзи-цзи, Хуан Сю-фен, Лу Соу-ши, У Юн-цзян, Чень Гун-ван, Лю Мин-тен, Ляо Чунь-му, Чень Вень-чу.**

# Французска компартиин ЦК-гэй пленумэй шиидхэбэринүүд

ПАРИЖ, сентябриин 30. (ТАСС). Французска коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй пленум үсэгэлдэр Парижда болобо. Эб найрамдалай түлөө тэмсэлые үргэдхэхэ тухай Морис Торезэй элидхэлээр пленум нээгдээ.

Центральна комитет болбол «Фашистска шэнэ милициие байгуулха ябадалда эсэргүү» протестын резолюци, Лео Фигертэй ба Анри Мартэнтэй нэгэн hаналтай байhан тухай резолюци, түрмэдэ хаагдаhан эб найрамдалай тала баригша бүхы хүнүүдые сүлөөлхые эриhэн резолюци нэгэн hаналаар абаба.

Морис Торезэй элидхэлые hайшааhан ба компартиин эдэбхитэдэй болон организацинуудай гол зорилгонуудые тодорхойлhон политическэ резолюци тэрэшэлэн нэгэн hаналаар абтаба.

Французска коммунистическэ партиин Центральна Комитет болбол правительстваар абтаhан фашистска шэнжэ шанартай хэмжээнүүдые хүдэлмэришэн ангиин ба бүхы арадай үмэнэ элирүүлнэ.

Мок ба Кэй гэгшэдэй дурадхалаар территориальна харуулые ба милициие байгуулга хадаа Плевенэй правительствын иимэ бодолые харуулна гэбэл: нэгэдэхеэр, национальна бэеэ даанхай байдалые ба эб найрамдалые хамгаалха ябадалда эсэргүү хэhээлтэ мүрдэлгын гэмтэ политикые республиканска хуули ёhондо зүришэн ябуулха; хоёрдохёор, Франциин хани ба союзник — Советскэ Союзда эсэргүү дай бэлэдхэлые түргэдхэхэ гэhэн болоно.

Центральна комитет ажалшадые, бүхы республиканецуудые бүхы патриодуудые иигэжэ уряалба:

а) дай үүдхэгшэдэй гэмтэ түсэбүүдые эбдэхэ;

б) милицидэ орохо дуратай хүнүүд хадаа арадай дайсад, американска империалистнуудай агентнүүд гэжэ тоологдохо байха гэжэ тайлбарилха;

в) предприятинууд дээрэ, городууд ба деревнинүүдтэ олоной үргэн хүдэлөөе эмхидхэжэ, шэнэ милициин байгуулагдаха ябадалда эсэргүүсэн ябуулгануудые хэхэ ба хилээмэнэй түлөө, эрхэ сүлөө, эб найрамдал ба бэеэ даанхай байдалай түлөө ажалшадай тэмсэл шангадхаха.

# ООН-эй Генеральна Ассамблейн 5-дахи сесси

## Политическэ тусхай комитедэй октябриин 2-ой заседани

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 3. (ТАСС). Американска интервентнүүдэй баадхаhан условинуудай ёhоор Кореядэхи дайе «шиидхэхэ» гэдэгтэ туhалха зорилготой 8 гүрэнүүдэй резолюци тушаа үгэ хэлэлгэн Генеральна Ассамблейн Политическэ комитедтэ мүнөөдэр үргэлжэлөө.

А. Я. Вышинский түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Сентябриин 30-да үгэ хэлэхэдээ США-гэй түлөөлэгшэ Остин хадаа Кореядэхи событинуудай түлөө харюусалгые Советскэ Союзда тохохые hэдэбэ, тиин энэнь баримтануудые зорюута хазагайруулhан ябадал мүн гэжэ Вышинский элирүүлээ. США болбол нэгэдэмэл, бэеэ даанхай, демократическа Корее байгуулха тухай гадаадын хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаhан 1945 оной англо-американо-советскэ хэлсээе арсаhан байгаа гэжэ Вышинский мэдүүлбэ.

Корея тухай Московско хэлсээн хадаа бэеэ даанхай, демократическа, нэгэдэмэл ёho журамые тогтоохо хэрэгтэ Корейскэ арадай демократическа партинуудтай ба организацинуудтай консультаци хэхые хараалhан байгаа гэжэ А. Я. Вышинский хэлэбэ. Гэбэшье, США болбол профсоюзуудай Корейскэ федераци ба Бүхэкорейскэ таряашадай союз гэхэ мэтын органуудтай консультаци хэхээ арсаба. США хадаа 3 державануудай хэлсээндэ эсэргүүсэhэн 17 организацинуудтай консультаци хэхые үлүүдэ тоолобо, Московско хэлсээе дэмжэhэн ойролоол 3 организацинуудтай консультаци хэхые зүбшөөhэн тухайдаа мэдүүлhэн байгаа.

Тиимэhээ США-гэй түлөөлэгшэд 1946, 1947, 1948 онуудта США-гэй гадаадын политикын шэглэлые тодоор харуулhан байна. Энэ хадаа Московско хэлсээнэй эгээн гол принципүүдые Холбоото Штадуудай зүгhөө эбдэhэн ябадал болоно. Остин ба 8 державануудай резолюциие тэрээнтэй хамта зохёогшод хадаа нэгэдэмэл, бэеэ даанхай ба демократическа Корее байгуулха гэжэ мэдүүлнэ. Гэбэшье, резолюцинь «Нэгэдэмэл командованитай» консультаци хэжэ тэндэ ёho журам тогтоохые хараална. Энэнь командованиин захиралтануудые сэхэ дүүргэхэ гэhэн удхатай.

США-гэй хиналта доро Урда Кореядэ болоhон hунгалтанууд хадаа иимэ хэмжээ-ябуулгын дүнгөөр ямар янзын «демократи» байжа болохые харуулна. Эдэ hунгалтануудай үедэ демократическа эрхэнүүдые шэрүүн хатуугаар дараhан байгаа. Урда Кореядэ демократическа олонударидагшадые арестоваlhан ба демократическа организацинуудые мүрдэhэн баримтанууд олон байна. Демократическа, бэеэ даанхай, нэгэдэмэл Корее байгуулха тухай 3 державануудай шиидхэбэриин тала баригшадынь мүн гэжэ мэдээтэй болоhон организацинуудта эсэргүү иимэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэhэн юм.

Московско хэлсээе США уялгата ёhоор бэелүүлхэ ёhогой гэжэ Советскэ Союз тоолоно. США ондоогоор бодоно гээшэ ха. Гэбэшье, США-гэй түлөөлэгшэ корейскэ асуудалай бодото түүхые hанажа үзэхэ ёhотой.

Урда Кореядэ 1950 ондо болоhон hунгалтануудай үедэ демократическа бүхы гол принципүүдые эбдэжэ, демократическа нюурнуудта эсэргүү Ли Сын Ман гэгшын бүлэгэй ябуулhан террор тухай Вышинский хэлэбэ. Тэрэ үедэ боложо байhан терророй условинуудта сүлөөтэ hунгалтануудые хэхэ аргагүй байгаа гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Терророй политика арадай зэбүүрхэлые угаа ехээр үүдхэhэн байна. Ли Сын Ман гэгшын ябуулhан террорые, тэрэшэлэн Урда Кореяын экономическа байдалай муудаhаниие ООН-эй Корейскэ комисси тэрэшэлэн мэдэрhэн байгаа.

США хадаа Ли Сын Ман гэгшын фашистска бүлэгтэ бүрин дэмжэлгэ үзүүлээ гэжэ Вышинский тэмдэглэбэ. Олон арестнууд ба террор боложо байбашье, 1950 оной hунгалтанууд дээрэ лисынмановска кандидадуудай 70 процентнь диилдээ гэжэ ООН-эй комисси мэдэрhэн юм.

Ли Сын Ман гэгшын бэелүүлжэ байгаа дарлалта ба террор Кореядэхи мүнөөнэй гражданска дай үүдхэбэ гэжэ Вышинский мэдүүлээ. Урда Кореядэ арадые дарлахатаяа хамта, лисынмановска бүлэг хадаа хойтокорееуүдтэ добтолхые бэлдэhэн байна. Корее эб найрамдалай ёhоор нэгэдүүлхэ гэhэн бүхы hэдэлгэнүүдые буруушаажа, лисынмановска бүлэг хадаа дай үүдхэхэ мэдүүлгэнүүдые элеэр хэдэг байhан ба Хойто Кореядэ добтолхоор хараалhан тухайдаа соносхоhон байна.

Корейскэ арадай-демократическа республикада добтолхын урда тээ, американска эзэдэйнгээ заабаряар нэгэ жэл үлүүтэй саг соо үргэн бэлэдхэлые Ли Сын Ман гэгшын бүлэгэй ябуулжа байhаниие харуулhан олон тоото мэдүүлгэнүүдые ба документнүүдые Вышинский харуулба. Генеральна Ассамблейн түрүүлэгшэ ба ООН-эй генеральна секретарь хадаа Корейскэ арадай-демократическ[а] республикын посланнинуудые а[...] hан байна. Лисынмановска бү[лэ]гэй дэргэдэхи американска пос[...] Муччо гэгшэ 1949 оной зун а[ме]риканска сэрэгэй миссиин гол[...] логшые, тэрэшэлэн лисынмано[вс]ка ёho журамай түлөөлэгшэд[...] дуудажа асараад, «дотоо[д] аюулгүй байха ябадал хангаха т[у]шаа» хэмжээ ябуулгануудые [...] Хойто зүгтэ эсэргүү камп[ани] эхилхэ хэрэгтэ эсэргүүсэhэн нюу[р]нуудые усадхаха зорилгоор о[...] арестнуудые 1949 оной июль [...] август hаранүүлтэ хэхые дура[д]хаhан байгаа гэжэ тэдэ послан[ни]нууд харуулна.

Американска генерал Робе[...] иимэ хэмжээ-ябуулгануудые бэ[е]лүүлхэ түсэб зохёожо, тэрэ[...] бэелэлтые хинан шалгадаг б[ай]гаа. Энээнhээ боложо олон [...] баад ба зуугаад деревнинүүд, 4[...] мянган гэрнүүд үгы хэгдэhэн ю[м] ушарынь тэдээндэ hууhан хүн[...] дые партизануудта энэрхыгэ[...] хандаа гэжэ hэжэглэhэн байга[а]. Лисынмановска бүлэгэй түлө[ө]лэгшэд дайнай операцинууд[...] эхилхын тула уhан-сэрэгэй [...] агаарай базануудые ямаг[...] сагта Холбоото Штадууд[...] дамжуулан үгэхэ тухай тү[...] бүүдые зохёобо. Бусад түсэб[үү]дынь Хойто Кореядэхи завод[...] дые, түмэр замуудые, хүүргэнүү[...] дые үгы хэхэ ба арад зони[...] алаха гэжэ уридшалан хараал[hан] байна.

Тиихэ зуура, — гэжэ Выш[ин]ский хэлэбэ, —38-дахи парал[...] лиие зүбшан олон тоото ин[ци]дентнүүд эмхидхэгдэhэн байг[аа]. Май ба июнь hаранууд Корея[...] түүхэдэхи эгээн хүшэр хүндэ [...] ранууд байха юм гэжэ Ли С[ын] Ман хэлэхэдээ, агрессиин эхи[...] сагынь дүтэлөө гэжэ тодорхо[й]гоор харуулга. Энэ хадаа Коре[я]дэ Даллесай ошоhон үедэ тудан[...] мүн тэрэниие окопууд соо бай[...] наар харуулhан фотографину[уд] бии гэжэ Вышинский тэмдэглэб[э]. «Коммунизмда эсэргүү тэмс[...] дэмжэхээр США-гэй бэлэн ба[й]hан тушаа июниин 19-дэ Дал[ле]сай хэhэн мэдүүлгые Вышинск[ий] дурдаба.

Эдэ бүхы баримтанууд хад[аа] бодото гэмтэдынь хэн байhан[...] харуулна, Хойто Корея «агресс[...] хэhэндэ гэмтэй байhан хэбэрт[...] гээр американецуудай хэhэн [...] дүүлгые бүрин буруушаана гэ[жэ] Вышинский хэлэбэ. США-гэй т[ү]лөөлэгшэд событинуудые буру[у]гаар харуулаа, тиин баримт[а]нуудые хазагайруулга ха[...] ООН-эй элдэб янзын органуу[...] зүгhөө Уставые эбдэхэ ябадал[...] хүргэhэн байна.

# Кореядэхи событинууд

## Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командованиин мэдээсэл

ПХЕНЬЯН, октябриин 3. (ТАСС). Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командовани октябриин 3-най үглөөгүүр иигэжэ мэдээсэбэ:

Сеулай райондо Арадай армиин частьнууд американска сэрэгүүдтэй хатуу шанга байлдаануудые ябуулжа үргэлжэлhөөр. Авиацяар ба танкнуудаар дэмжэгдэhэн дайсан хадаа Сеулhаа хойшоо дабшахые hэдэжэ атакануудые хэбэ. Гэбэшье, Арадай армиин частьнууд дайсанай hэдэлгэнүүдые эбдэhэн байна.

Сентябриин 30-да зүүн шэглэлэй зарим участогууд дээрэ дайсан хадаа Арадай армиин частьнуудай позицинуудта үсэд атакануудые дүрбэ дахин хэбэ. Арадай армиин частьнууд дайсанай атакануудые гэдэргэнь сохёо. Эдэ байлдаануудта дайсанай 200 гаран солдадууд болон офицернүүд алагдаhан ба шархатаhан байна. Олон тоото бүү зэбсэгүүд ба hомо хэрэгсэлнүүд абтаа.

ПХЕНЬЯН, октябриин 3. (ТАСС). Бүхы фронтнууд дээрэ Арадай армиин частьнууд добтолжо байгаа дайсантай хатуу шанга байлдаануудые хэжэ байна гэжэ Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командовани мүнөө удэшэ мэдээсэбэ.

Сеулай райондо Арадай армиин частьнууд хадаа Арадай армиин частьнуудай хамгаалалтын позицинуудые сүмэлэн гарахые hэдэhэн дайсанай добтолгые зогсоожо, тэрээндэ ехэ гээлтэ хоролтонуудые ушаруулба.

Октябриин 2-то, Арадай армиин частьнууд Сеулhaa хойшоо добтолхые hэдэhэн дайсаниие эрид контратакануудаар гэдэргэнь сохибо. Эдэ байлдаануудта Арадай армиин частьнууд дайсанай 5 танк ба сэрэгэй бусад олон техникэ үгы хэhэн байна.

Октябриин 2-то Арадай армиин зенитнэ частьнууд Пхеньянда добтолhон дайсанай хүнгэн нэгэ бомбардировщик ба нэгэ истребителиие буудажа унагааба.

ПХЕНЬЯН, октябриин 4. (ТАСС). Бүхы фронтнууд дээрэ Арадай армиин частьнууд американска сэрэгүүдтэй хатуу шанга байлдаануудые ябуулжа үргэлжэлөө гэжэ Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командовани октябриин 4-эй үглөөгүүр мэдээсэбэ.

Сеулай райондо американска сэрэгүүд авиациин, танкнуудай ба артиллериин дэмжэлгээр добтолгоёо үргэлжэлүүлнэ. Гэбэшье, Арадай армиин частьнууд контратакануудта ба гар тулалдаануудта орожо, дайсанай дабшалтые hаатуулан барижа байна. Һүүлэй хэдэн үдэр болоhон байлдаануудта дайсанай амиды хүсэндэ ба техникэдэ ехэ гээлтэ хоролгонууд ушаруулагдаа.

Сентябриин 29-дэ Сеулай райондо болоhон байлдаануудта Арадай армиин частьнууд американска 6 самоледые буудажа унагааба.

# Французска правительств[ын] хорото хэмжээ-ябуулгану[уд]

ПАРИЖ, сентябриин 2[...] (ТАСС). Республикын презид[ент] Ориоль гэгшын түрүүлэлгэ до[ро] Франциин министрнүүдэй сове[д]эй заседани болоо. Ороной эконом[и]кые сэрэгэй рельсдэ саашада[а] оруулха тухай гэршэлhэн шиидх[э]бэринүүд тус заседани дээрэ аб[т]таа. Французска правительств[о] үнгэтэ металлнууд, модо, ар[...] хлопок экспортировалгые хори[...] ба буладай, промышленна зар[...] түхеэрэлгын ба химическэ пр[о]дуктнуудай экспортые эридээр х[я]заарлаха гэжэ шиидэбэ.

«Французска территориие ха[м]гаалха» гэдэг тухай шиидхэбэр[и]нүүд энэ заседани дээрэ абгаа. Энэнь французска зонхилх[ы] нюурнуудай хархис политика т[у]шаа арадай эсэргүүсэлгые дара[...] ябадалда шэглүүлэгдэhэн пол[и]цейскэ хэмжээнүүд болоно.

Тус шиидхэбэринүүд бол[...] ороной бүхы районуудта, дере[вни]нүүдтэ, городуудай кварталну[уд]та, предприятинууд дээрэ ба эм[...] зургаануудта тусхай «террит[о]риальна отрядуудые» байгуу[л]... гэжэ хараална.

Энээнтэй дашарамдуул[ан] «Юманите» газетэ иигэжэ бэ[ш]нэ: «Жюль Мокын дурадхала[а]р Дарнанай милициин түхэл[...] (Франциие немецүүдэй эзэмд[эл]ээй үеын фашистска отрядууд —ре[...] фашистска милици байгуулагд[...] хань. Энэ милици Дарнанай б[ай]hан үеынхи шэнгеэр, мүрдэл[...] провокаци болон хэhээлтэ эрхи[...] байна. Энэ хадаа «Орониие ха[м]гаалха бэшэ, харич орон д[о]тоо арадта эсэргүү дай ябуулха зор[ил]готой зэбсэгтэ арми мүн».

Харюусалгатай редактор[ой] орлогшо Ц. Б. БУДАЕ[В]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора —7-85, отв. секретаря—3-23. Отделов партийной жизни, культуры и быта— 4-52, сельскохозяйственного и промыш[лен]ленности—6-84, мест. информации и писем—6-84. Для междугородных переговоров—16.

Н—02401. Типография Управления полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.0[00]